

ORT 1/1976

14/2 3/1/76

CREAȚIA CA DAR ȘI TAINELE BISERICII

Pr. Prof. D. STANION

Intr-un articol publicat în «Mitropolia Moldovei», din 1970 am sistematizat câteva reflecții pe marginea învățaturii revelației, ca toate cele ce există sînt daruri ale lui Dumnezeu către noi, și ca deci întreaga creație este o sfîntă taină în sens larg, adică un vehicul al iubirii și puterii lui Dumnezeu.

Dar aceasta poate naște întrebarea în ce raport se află atunci creația ca sacrament general, cu sfintele taine propriu-zise ale Bisericii ca mijloace prin care ni se comunică harul special al lui Hristos?

Această întrebare se impune mai ales pentru o oarecare influențată de acei teologi din occident, care separa net ordinea creației naturale și cea a harului, fie în sensul catolic care considera creația naturală ca putînd realiza scopurile ei fără har, fie în cel protestant care considera creația naturală atît de ruînată prin cădere încît nu se poate produce nici o încopciere între credință și natura omului și nici o îmbunătățire a creației naturale prin credință.

E drept că afirmarea acestei separații ar putea să fie atenuată în timpul mai nou și în teologia catolică și în cea protestantă. Teologul luteran Joseph Sittler (ca să numesc aici numai pe unul) de aproape la a treia Adunare generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la New Delhi (1961) concepția că materia este rea prin esență și ideea că mîntuirea credinciosului se realizează în afara legăturii cu natura cosmică.

Dar teologia catolică tinde azi să depășească viziunea celor două taine: naturalul și supranaturalul, nelegate interior între ele. Aceasta înseamnă că ea vede azi o oarecare legătură între creația naturală și harul. Se recunoaște azi că creația naturală nu-și poate implini pe deplin semnificația decît articulîndu-se în ordinea harului.

Dar întrebarea despre raportul dintre creație înțeleasă ca dar și taine în sens larg, și între sfintele taine ale Bisericii ca vehicule ale harului propriu zis al lui Hristos, ca întrebare mai specială persistă.

Prin considerarea creației înseși ca vehicul al iubirii și puterii lui Dumnezeu sau ca sacrament în sens larg nu implică posibilitatea de a comunica de sfintele taine? Înțelegerea aceasta n-ar putea însemna că sacramentalitatea e pusă la dispoziția tuturor, chiar a celor care nu cred în Hristos? În ce raport s-ar afla în acest caz sacramentalitatea și harul care se împărtășesc numai creștinii, prin legătura lor de creație cu Dumnezeu, cu sacramentalitatea care aparține întregii creații și care ar trebui să se împărtășească toate ființele umane?

Pentru răspunsul la această întrebare trebuie adâncită înțelegerea creației ca dar al lui Dumnezeu. Comportarea față de natură ca față de darul lui Dumnezeu (inclusiv față de persoane ca componente ale creației) înseamnă rămânerea într-o legătură strânsă cu Dumnezeu, Dăruitorul ei. Cel ce prețuiește darul, îl prețuiește nesfârșit mai mult pe Dăruitor ca persoană iubitoare și iubirea Lui. Acela prețuiește darul nu-mai ca semn al iubirii Dăruitorului. El depășește mereu darul vizînd direct pe Dăruitor și rămînînd în legătura iubirii cu El.

Dar puterea de a vedea iubirea lui Dumnezeu prin creație și de a rămînea în ea, deci în legătură cu Dumnezeu, s-a restabilit în noi prin Hristos. În acest sens între Hristos și creație nu este o separație, ci Hristos redescoperă caracterul de dar al creației, o face pe aceasta din nou străvezie. El arată în formă mai accentuată și mai vădită iubirea lui Dumnezeu manifestată prin creație ca dar, ca semn al iubirii Lui. În acest sens natura (cu persoanele umane aparținătoare creației) se încadrează în ordinea harului, dat fiind că harul ca iubire și putere a lui Dumnezeu, iradiînd prin Hristos, cel ce a asumat creația în Sine, e de fapt o mai clară și mai accentuată manifestare a iubirii și puterii lui Dumnezeu și o redescoperire a creației ca mijloc de manifestare a acestei iubiri.

Ființa noastră nu poate folosi cu adevărat și deplin creația ca taină decît dacă stă în legătură strînsă cu Dumnezeu, Dăruitorul ei, decît dacă stă în mod conștient sub revărsarea iubirii lui Dumnezeu, Dăruitorului naturii. Iubirea lui Dumnezeu ne vine obiectiv prin creație și cînd nu vedem creația naturală provenind de la Dumnezeu și nu vedem deci în ea semnul persistent al iubirii Lui. Dar în acest caz iubirea lui Dumnezeu ni se comunică în mod limitat, căci lipsindu-ne conștiința despre ea, iubirea lui Dumnezeu manifestată prin natură nu ne este mijloc de creștere spirituală. În acest caz iubirea lui Dumnezeu nu pătrunde și deci nu lucrează ajutată de efortul nostru conștient și de aceea nu ne ajută decît la întreținerea vieții noastre pămîntești.

Iar în starea noastră de după cădere, vederea conștientă a iubirii lui Dumnezeu prin creație și puterea lui Dumnezeu deplin lucrătoare asupra noastră prin creație în folosul creșterii noastre spirituale ne-a fost adusă de Hristos. Astfel cei din afară de Hristos nu se bucură în mod deplin de sacramentalitatea obiectivă a creației, adică de iubirea și de puterea lui Dumnezeu, conform scopului cu care ea a fost creată ca mijloc de împărtășire a noastră de ele. Ei se folosesc de o creație în oarecare măsură dezlipită de Dumnezeu numai spre folosul vieții lor pămîntești, fără să se împărtășească și de harul deplin al vieții nemuritoare din Dumnezeu, căreia ea a fost făcută să-i fie mijlocitoare să și se deschidă ca transmițătoare. Această funcție deplină a creației fost restabilită pentru noi prin Hristos.

Ființa noastră, care prin cădere s-a închis iubirii lui Dumnezeu menită să ni se comunice prin creație, nu se redeschide ei decît prin Hristos, care ni s-a făcut darul culminant al lui Dumnezeu, însă prin umanitatea pe care a asumat-o ca Dumnezeu, umanitate care face part

din creație și e legată de întregul cosmos, de întreaga creație. Astfel destinația creației lui Dumnezeu de mijlocitoare efectivă a iubirii întregi a lui Dumnezeu se redescoperă, se restaurează și se împlinește în mod culminant în Hristos. În Hristos-Omul avem o culminare a urmașilor lui Adam ca dar pentru semenii lor, dar și a elementelor din care e format trupul lui Hristos și care contribuie la întreținerea lui și cu care el stă în legătură organic-ontologică. În Hristos ni se arată ținta spre care era destinat Adam și toată natura încă de la creațiune: să fie un dar străveziu la culme, al lui Dumnezeu și mijlocitor maxim al iubirii Lui. În Hristos, orice om care crede primește puterea de a restabili în sine această destinație a sa și prin sine a creației naturale; primește adică un har prin care se restabilește și se împlinește ființa credinciosului însăși și natura legată de ea, ca dar și ca sacrament deplin străveziu și comunicabil al iubirii lui Dumnezeu.

Dar ființa noastră devine în Hristos darul culminant al lui Dumnezeu, pentru că are ca ipostas pe Dumnezeu Cuvîntul însuși. Prin omul Hristos, Fiul lui Dumnezeu însuși, se oferă semenilor Săi ca dar culminant al lui Dumnezeu, ducînd la împlinire supremă această destinație a urmașilor lui Adam. Dumnezeu însuși se coboară la rolul de dar uman al lui Dumnezeu către credincioșii săi, se face subiect uman, dăruit în mod desăvîrșit semenilor Săi. Dumnezeu însuși ia formă de dar care se dăruiește credincioșilor cu infinitatea iubirii Sale în chip uman, apropiat nouă la maximum. Dăruitorul suprem însuși devine darul către noi în formă umană. Orice persoană se poate dăruia la nesfîrșit, într-o continuă noutate. Totuși nu într-o plenitudine continuă. Fiul lui Dumnezeu făcîndu-se om, devine persoana umană care ni se dăruiește dintr-o maximă intimitate cu plenitudinea Sa în mod continuu, în mod neștirbit. Dacă nu putem primi această plenitudine continuu, aceasta se datorește neputinței noastre de a o primi mereu în infinitatea ei. Dar cu toată această neputință a noastră, noi simțim continuu în Hristos o iubire fără scădere, fără pată, fără lipsuri.

Iar întrucît Dumnezeu ni se dăruiește în Hristos prin umanitatea unui semen și prin natura legată de el, în Hristos ni se arată intenția lui Dumnezeu de a ni se dăruia prin orice semen al nostru și prin toată creația. Căci toți cei ce cred în Hristos sînt întăriți în puterea de a face transparent pe Dumnezeu și natura care e legată de ei și prin aceasta de a comunica pe Dumnezeu. Căci întocmai ca între om și om, tot așa și între credincios și Hristos, ba chiar mai mult, se poate stabili o deschidere interioară. Hristos reprezintă și în El se realizează suprema transparență și comunicare a lui Dumnezeu prin natura umană și prin creația legată de ea, ca daruri ale lui Dumnezeu. Dar aceasta înseamnă ridicarea noastră prin Hristos în legătura cu Dumnezeu, izvorul vieții netrecătoare.

Iar Sfintele Taine propriu-zise ale Bisericii sînt mijloacele prin care ni se comunică această viață netrecătoare a lui Dumnezeu coborîată la dispoziția noastră în Hristos. Tainele sînt modurile speciale de deschidere a lui Hristos către noi și de comunicare a Lui cu noi. Creația în

sine (natură și om) nu ne poate comunica viața netrecătoare a lui Dumnezeu după ce noi am pierdut-o prin cădere; ea a pierdut puterea de comunicare a lui Dumnezeu prin ea, după ce ea a luat forma opacă și învîrtoșată actuală. De aceea s-a întrupat Dumnezeu ca om, pentru ca însuși Dumnezeu, izvorul vieții nesfîrșite să ni se facă prin mijlocul creației umane și prin natura legată de om totodată mijlocul de comunicare a acestei vieți. Dar El nu ne comunică această viață, în cursul chipului actual al creației, devenit după cădere foarte puțin transparent, prin creația generală, ci prin trupul Său, făcut în mod special centrul incandescent al Duhului dumnezeiesc, prin asumarea lui de către ipostasul dumnezeiesc, și în mod deplin prin învierea lui. Din creația generală El a ales numai unele elemente legate în mod deosebit de viața omului, ca prin ele să ne comunice viața dumnezeiască din trupul Său. El a lăsat natura în general în starea ei actuală pentru ca să ne fie o ambianță potrivită pentru viața pămîntească, ca arenă în care avem să creștem și prin eforturile noastre spre chipul vieții înviate într-un univers general transfigurat în viața viitoare.

Sfintele Taine sînt mijloacele alese din creație de Domnul Hristos prin care ne vin rîurile de viață netrecătoare din trupul Său cel înviat și nu numai viața trecătoare pămîntească ce ni se împărtășește prin creația naturală. Propriu zis trupul înviat al Domnului e darul cel mare al lui Dumnezeu pentru noi. Dar acest trup e constituit pe de parte din natura cosmică, pe de alta a înviat pentru că are ca ipostas pe Dumnezeu Cuvîntul și prin trupul Său ni se comunică într-o modalitate accesibilă nouă însuși acest ipostas. Trupul Domnului, trup format din carnea și sîngele nostru, din natura cosmică generală, din acest dar general al lui Dumnezeu către noi, e propriu-zis mijlocul cu totul transparent și mediul comunicării desăvîrșite a vieții netrecătoare lui Dumnezeu către noi creștinii. Numai din acest trup iradiază și prin unele elemente cosmice puterea harului special către noi.

Creația naturală nu e desființată în trupul lui Hristos și nici semenul nostru uman, ca daruri ale lui Dumnezeu chemate să devină medii de comunicare desăvîrșită a iubirii lui Dumnezeu către noi. El sînt menținute pentru veci, dar înălțate, transfigurate, copleșite de Duhul dumnezeiesc sălășluit în Hristos.

Creația rămîne și ea ca dar, însă se actualizează ca dar deplin întrucît e asumată de Dumnezeu Cuvîntul în modul cel mai intim, întrucît Dăruitorul dumnezeiesc se face total străveziu și comunicabil prin ea în trupul său și prin el în oarecare măsură și prin unele elemente din creație. De aceea în vederea transfigurării întregii creații în viața viitoare, cînd toți vom fi crescut la starea învierii, Hristos, Dumnezeu-omul rămîne centrul sacramentalității în sens strîns, chiar dacă Duhul dumnezeiesc din El ni se comunică prin unele elemente ale naturii încă netransfigurate în generalitatea ei și chiar dacă creația naturală rămîne și ea mai departe ca mediu al iubirii lui Dumnezeu ca dar și ca taină în sensul larg al cuvîntului. Aceasta va deveni în treagă mediul vieții înviate a lui Hristos de abea în existența viitoare

cînd va fi în întregime copleșita de viața Lui înviata, de lumina Lui dumnezeiască. Atunci «noapte nu va mai fi» (Apoc. XXII, 5). Nimic nu va mai fi opac. Totul va fi transparent, sau, Hristos va fi transparent prin toate. Toți ne vom afla «în lumina feții lui Hristos». «Și nu au trebuință de lumina lămpii, sau de lumina soarelui, pentru că Domnul Dumnezeu le va fi lor lumină» (Apoc. XXII, 5). Întreaga creație va atinge atunci treapta supremă a destinației ei sacramentale, a rostului de mediu transparent și comunicabil al lui Dumnezeu în mod culminant, al vieții, luminii și iubirii Lui. Atunci nu va mai fi nevoie de Taine speciale. Toată creația va fi o taină de supremă transparență, un mediu de supremă comunicare a vieții lui Hristos. Fața Lui ne va străluci și ne va încălzi plină de iubire prin toate.

Creația va fi mediul acelei comuniuni supreme cu Dumnezeu și în același timp depășită, uitată, absorbită în privirea față către față a subiectului lui Hristos de către subiectele umane, în subiectele umane ce se vor privi cu iubire nesățioasă. Căci pentru cei ce se privesc cu iubire toate se uită, toate par a fi dispărut, deși dacă n-ar fi ambianța lor nu s-ar putea privi, nu s-ar menține ca ființe deosebite. Creația a devenit prin cădere un dar inferior, sau a căzut pe planul unui dar care răspunde aproape numai trebuințelor vieții pămîntești. Ea va rămîne așa atîta timp cît rămînem pe o treaptă aproape exclusiv pămîntească de existență. Adică ea se poate afla ca dar pe trepte diferite, mai coborîte sau mai înalte. Însă pe toate treptele ea își păstrează caracterul de dar al lui Dumnezeu, adică numai de dar, deci nu de ultimă realitate; ultima realitate e Dumnezeu, infinit superior ei ca subiect creator și dăruitor. Cine se ridică la cunoașterea transparenței ei, se ridică la comunicarea conștientă cu Dumnezeu, Dăruitorul ei, ca izvor al vieții de toate gradele, deci și al vieții nemuritoare și nesfîrșit de bogate.

Tainele în sens restrîns primite în cursul vieții pămîntești, reprezintă această împărtășire de viață dumnezeiască din Hristos a celor ce cred în El. Și întrucît această împărtășire de Hristos e cunoscută prin credință, nu prin vedere, elementele ineseși prin care se face comunicarea Lui, ne rămîn opace. Cît trăim pe pămînt ajunge ca Hristos să ni se comunice prin unele elemente ale creației desemnate de El, pentru ca să ni se dea și prin aceasta posibilitatea să ne manifestăm credința în faptul comunicării Lui, iar pe de altă parte, să ne folosim de natură și pentru trebuințele noastre pămîntești. Cînd ne vom ridica la treapta «vederii» lui Dumnezeu prin transparența creației, atunci toată va deveni un mijloc de neîmpiedicată comunicare vădită a Lui, un dar total transparent al Lui.

Pînă atunci treapta acestei transparențe a fost atinsă numai de trupul lui luat din creație. Pînă atunci comunicarea specială a lui Hristos prin Sfintele Taine se realizează pornind din trupul Său, ca acea parte a creației care a devenit total transparentă sau pnevmatizată. Trupul lui Hristos e puntea dintre natura nedevenită încă total transparentă pentru noi și ipostasul lui dumnezeiesc. Pînă atunci trupul Lui reprezintă treapta naturii ridicată la suprema transparență, sau la

starea de dar total străveziu, reprezintă legătura între dumnezeirea din el și natura care se află încă într-o stare de dar opacizat din pricina căderii, dar destinată și ea să ajungă la starea de transparentă și avînd să ajungă acolo prin trupul lui Hristos care lucrează deocamdată în mod special asupra noastră prin elementele folosite la săvîrșirea Sfintelor Taine. Elementele Sfintelor Taine ocupă, deocamdată, în momentele în care sînt folosite, o poziție intermediară între trupul transparent al lui Hristos și natura opacizată, dar chemată să se ridice din puterea trupului lui Hristos la starea de transparentă.

Prin Taine, în sens restrîns, adică prin Duhul iubirii lui Dumnezeu, care ne vine neîmpiedicat din trupul lui Hristos, însă prin elemente ale naturii încă nedevenită transparentă în mod vizibil, se descoperă credincioșilor toată natura ca dar al lui Dumnezeu, destinat unei depline și generale transparențe pentru El.

Cum am spus, ființa noastră care s-a închis prin cădere iubirii lui Dumnezeu, manifestată prin creație ca dar, nu se putea redeschide iubirii lui Dumnezeu decît printr-o manifestare mai vădită, mai accentuată și mai directă a acestei iubiri a lui Dumnezeu în Hristos, devenit dar suprem al iubirii lui Dumnezeu, legat de natură. Dar această redeschidere se face în mod treptat. Începutul restaurării creației în funcția deplină de dar sau de mediu străveziu al lui Dumnezeu în Hristos s-a făcut îndată după cădere, prin revelația care a condus lumea spre Dumnezeu, prin inițiativa lui Dumnezeu, inițiativă care era și un răspuns dat trebuinței creației după legătura intimă cu Dumnezeu care avea să se realizeze în Hristos. Prin Hristos omenirea care crede e dusă apoi spre trepte tot mai desăvîrșite în comuniunea cu Dumnezeu, deci și în înțelegerea și folosirea lumii ca dar sau ca mijloc sacramental al iubirii și vieții Lui. Acest proces de restaurare va continua datorită puterilor izvorite din trupul purtat de ipostasul Cuvîntului, răstignit și înviat, pînă la ridicarea creației în starea identică cu trupul înviat al lui Hristos.

Această continuă înaintare spre restaurarea creației nu aparține numai insului singular. Căci au existat de la început creștini care s-au ridicat pe treapta desăvîrșitei comuniuni cu Dumnezeu și a folosirii lucrurilor în mod deplin ca daruri transparente ale lui Dumnezeu. Ci este un progres general al omenirii credincioase și al creației întregi spre acea stare de transfigurare generală.

În progresul acesta se încadrează cu un important rol și Sfintele Taine ale Bisericii.

Nevoia unui timp mai îndelungat pentru creșterea spirituală a omenirii credincioase în această comuniune deplină face clară deosebirea între lumea înțeleasă ca taină în sens larg și între Sfintele Taine propriu-zise.

Dar între aceste două înțelesuri ale sacramentului și chiar între aceste feluri de sacrameinte există o strînsă legătură. Nu poate fi folosită creația ca sacrament în sens larg în deplinătatea lui decît de creștinii care se împărtășesc de harul Sfintelor Taine și, în special, de Sfînta Euharistie. Iar harul Tainelor și Euharistia îi vin ca o întîmpinare la darul natural întors de el lui Dumnezeu.

Teologul catolic Michael Schmaus face o deosebire între dăruirea creației în mod natural de către om semenilor săi și între dăruirea harului lui Hristos, dar nu vede legătura dintre oferirea datului natural lui Dumnezeu și harul nou ce vine de la Hristos. Taina se întâmplă la întâlnirea între acestea două. Dăruirea unui lucru de către cineva unui prieten e un semn al dăruirii de sine. Dar harul lui Hristos e însăși dăruirea de Sine a lui Hristos, fapt care are loc cu deosebire în Euharistie. «Dacă noi dăruim unui prieten un dar, acesta este un semn al autodăruirii proprii către acela. Folosirea unui lucru ca dar, îl transformă pe acesta într-o nouă dimensiune mai înaltă (în vehicul al iubirii, *n.n.*). Totuși el rămîne pe de altă parte în ființa sa de temelie tot ceea ce era... Dar autodăruirea lui Iisus se deosebește fundamental de această dăruire. Căci Iisus poate primi pâinea și vinul în puterea Sa mîntuitoare cu o asemenea intensitate, încît pâinea și vinul sînt atinse prin aceasta în ființa lor cea mai interioară, în ființa lor de temelie. Iisus Hristos intră în locul ființei de temelie a pâinei și a vinului»¹.

Aceasta o putem explica așa: prin puterea copleșitoare a iubirii față de cei cărora Iisus vrea să se dăruiască total prin pâine și vin, acestea se absorb în El în așa măsură încît nu mai există ca o realitate care se interpune între El și ei, ci ele devin El însuși, rămînînd simple «chipuri» ale pâinii și vinului fără o consistență de sine stătătoare în ele înseși. Iar aceasta se întîmplă numai cînd și creștinul întoarce darul natural lui Dumnezeu. Pe lîngă aceea, ceea ce se întîmplă în Euharistie și în celelalte Sfinte Taine se datorește faptului că Hristos care se dăruiește prin pâine și vin este în starea trupului înviat, penetrat în mod suprem de iubirea culminantă a lui Dumnezeu și această iubire, sau Duhul dumnezeiesc al iubirii care a înviat trupul lui Hristos, poate face și pâinea și vinul, prin unirea Lui totală cu ele, în vederea aceleiași uniri cu cei ce se vor împărtăși, în același trup înviat, asimilîndu-le lui. Lucrează aici o iubire care depășește orice iubire. Prin puterea ei, Dumnezeu depășește darul natural absorbîndu-l și unindu-se direct cu cel cărui i se dăruiește. Așa a fost îndumnezeit trupul natural al Domnului prin înviere și prin el face și pâinea una cu trupul și sîngele Său îndumnezeit, nemai lăsîndu-le ca o realitate între El sau între trupul Său deplin copleșit de dumnezeirea Sa și între cei cu care vrea să se unească deplin. Pentru că urmașii lui Adam au prea despărțit darurile naturale ale lui Dumnezeu, de Dăruitorul lor, printr-o întoarcere egoistă spre ei, Dumnezeu însuși unește aceste daruri cu Sine prin mijlocirea trupului Său îndumnezeit, ca să se poată uni astfel deplin și direct cu cei ce vor să-L primească.

Prin prefacerea esenței pâinii și vinului din Euharistie în trupul și sîngele Domnului, ele nu mai rămîn ca o realitate care se interpune

1. *Christi reale Gegenwart in die Eucharistie*, în volumul: Eugen Biser, Joseph Pascher, Michael Schmaus, *Über das Geheimnis der heiligen Eucharistie*, Badenia Verlag, Karlsruhe, 1969, p. 41.

în oarecare măsură între nemijlocita dăruire de Sine a lui Hristos și cei ce se împărtășesc de această dăruire a Lui, cum rămîne pîinea și vinul între preotul care le dă și cel ce le primește cu oricîtă dragoste le-ar dărui primul și le-ar primi al doilea. Iar forța spirituală care a transfigurat prin înviere trupul Domnului, unindu-l la maximum cu dumnezeirea Lui și a prefăcut și pîinea și vinul în acest trup, este iubirea unificatoare la culme.

Dar intensitatea iubirii cu care se dăruiește Hristos în Euharistie, în prelungirea tainică a jertfei de pe cruce adusă Tatălui și celor ce cred în El, sau se deschid Lui, și care preface pîinea și vinul în trupul Lui, nu ramîne fără un efect asupra credincioșilor, ci îi face să se dăruiască și ei cu iubire unul altuia și în același timp lui Dumnezeu, prin pîrticica de pîine, prin paharul de vin și prin orice lucru ce și-l dau. Uniți cu Hristos prin Euharistie se vor dărui și ei cu intensitate. Ea redescoperă, actualizează și împlinesc cu altă intensitate pornirea naturală sădită în ei de Dumnezeu de a fi daruri unii altora și de a folosi lucrurile ca daruri între ei.

Dacă depinde de gradul iubirii față de altul gradul de imprimare a persoanei proprii în lucrul prin care vrea să i se dăruiască aceluia în primirea lui Hristos însuși, imprimat pînă la prefacere în chipul pîinii și al vinului, credincioșii au un izvor de putere de a se imprima pe ei înșiși în darurile ce le dau altora. În felul acesta Euharistia are un fel de extensiune în toată viața lor, făcînd din credincioși un corp format din madulare unite cu Hristos și între ei.

Pe lîngă aceea, Hristos care se comunică cu o astfel de intensitate a iubirii credincioșilor prin pîinea și vinul prefăcute în trupul și sîngele Său, nu se poate să nu se comunice lor și în afară de Euharistic, prin toate lucrurile pe care le folosesc și care sînt daruri ale lui Dumnezeu. Dacă numai în Euharistie se comunică în acest mod desăvîrșit, care preface pîinea și vinul în trupul și sîngele Său, este pentru că credincioșii nu se pot ridica la o astfel de deschidere de extremă sensibilitate iubirii lui Hristos, încît să-L primească prin toate lucrurile și în toate clipele în acest mod desăvîrșit. Prin Hristos iubirea lui Dumnezeu e gata să ni se comunice din nou și într-un mod desăvîrșit prin toate lucrurile; toate ne pot redeveni daruri străvezii ale iubirii lui Dumnezeu, în măsura în care sîntem în stare să le sesizăm ca atare și să ne deschidem iubirii Lui.

Nu se poate spune că Euharistia ca mod de comunicare desăvîrșită a lui Hristos, a iubirii lui Hristos, rămîne în cuprinsul vieții creștinilor o insulă înconjurată de un ocean; ea e numai muntele cel mai înalt într-un peisaj de coline de toate mărimile, sau o lumină solară înconjurată de lumini stelare de toate gradele, care sînt lumini tocmai prin faptul că se împărtășesc ca dintr-un focar din lumina Euharistiei.

Prin toate li se dăruiește Dumnezeu celor ce cred, dar și ei se pot dărui prin toate lucrurile și faptele lor lui Dumnezeu și semenilor pentru ca Hristos li se dăruiește lor și ei se dăruiesc în mod culminant lui Hristos, în Euharistie.